

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

4/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

- Курбанова Земфира Ибрагимовна*
КАРАКАЛПАКСКАЯ ЖЕНЩИНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИЙ
КАРАКАЛПАКСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА 10-18
- Норов Шухрат Сувонович*
УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА 19-25
- Холхужаева Юлдуз Уралбоевна*
XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН
БЎЛИМИ АҲОЛИСИНИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ..... 26-31
- Ochilova Oydiyona Rahmiddinovna*
O'RTA OSIYODA XONLIKLAR DAVRIDA TIBBIYOTNING RIVOJLANISHI 32-35
- Ergashev Mavlon Eshniyozovich*
CHAG'ANIYONDA HUNARMANDCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 36-40
- Ollomuradov Nurali Yoqub o'g'li*
SHAHAR AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR TAHLILI (XX
ASRNING 70-80 YILLARI O'ZBEKISTONNING JANUBIY VILOYATLAR MISOLIDA) 41-44
- Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li*
MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY
TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN
O'RNI 45-50
- Arslonbekov Nursulton Azizbek o'g'li*
ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLUKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI
SAFARI VA UNING NATIJALARI 51-55
- Нурметова Фазилят Илхомовна*
ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЯНГИ
БОСҚИЧИ..... 56-61
- Рахманова Мавлуда Эркин қизи*
ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН
УРУШИДАН КЕЙИНГИ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ..... 62-66

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

- Avlokulov Anvar Ziyadullayevich*
HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH
TARTIBI 67-71
- Исманов Иброхим Набиевич*
ИСЛОМИЙ МОЛИЯГА МУВОФИҚ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ: МУАММОЛАР ВА
ИМКОНИАТЛАР..... 72-81

Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИГА ТО'Г'РИДАН-ТО'Г'РИ ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ВА ИНСТИТУТСИОНАЛ АСОСЛАРИ 82-88

Умаров Абдувахоб Турсунович

ҲУДУДЛАРИНИ БАҲҚАРОП РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАКЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 89-97

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumaniyozova Sabohat Bekturdiyevna

АНТРОП ТАМОЙИЛ ҲАҚИДАГИ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ДИНАМИКАСИ 98-102

Majitov Maxmud

МА'НАВИЙ ТАРБИЯНИНГ МА'РИФАТЛИ ШАХС РИВОЖИДАГИ О'РНИ 103-108

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich

БАҲҚАРОП ЕКОТУРИЗМНИ ЯРАТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ТАБИАТ БИРЛАШИШИНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 109-112

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

АБУ АБДУЛЛОҲ РУДАКИЙНИНГ АДАБИЙ – МА'НАВИЙ МЕРОСИ Г'АРБ ОЛИМЛАРИ ТОМОНИДАН О'РГАНИЛИШИ 113-119

Karimov Ulmasbek

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИ ВА ТАДБИРКОРЛИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 120-125

Matnazarova Muhayyo, Aripova Nasiba

ЕТНИК-БАҲРИКЕНГЛИК-МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ АСОСИЙ МЕХАНИЗМИ СИФАТИДА 126-130

G'ulomov Obid G'ayratovich

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА - YOSHLAR МА'НАВИЯТИГА ТА'СИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР 131-134

Яздонов Зиқирилло Шуқуриллович

МОВАРОУННАҲР ВА ХУРОСОНДА СЎФИЙЛИК АНЪАНАЛАРИНИНГ БОҲЛИҚИЛИГИ ВА ЎЗАРО ТАЪСИРИ 135-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boboraimova Maftuna Asatullo qizi

ХИТОЙ ВА ИНГЛИЗ ТИЛИДА ҲУРМАТ КАТЕГОРИЯСИНИ ИФОДАЛОВЧИ "МУРОЖААТ" ЛЕКСЕМАСИНИНГ ҚО'ЛЛАНИШИ 140-146

Xursanov Nurislom Iskandarovich

ДРАМАЛАРДА МЕТОФОРЛАРНИНГ СОТСИАЛ ХОСЛАНИШИ (ИНГЛИЗ ВА О'ЗБЕК ТИЛЛАРИ МИСОЛИДА) 147-151

Atadjanova Sevara Bekmurotovna

САҲОНАТНОМА ЖАНРИНИНГ ГЕНЕЗИСИ ВА ТАРАҚҚИЙОТИ 152-160

Каюмова Нодира Карим кизи

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РЕЧИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА ... 161-166

<i>Мукумов Махмуд Худайбердиевич</i> ИЛМИЙ МАТНЛАРНИНГ ЛИНГВИСТИК ВА ЭКСТРАЛИНГВИСТИК ОМИЛЛАРИ	167-171
<i>Нарзуллаева Мафтуна Одилбек кизи, Юсупова Шохсанам Мирзали кизи, Иссагуллаева Феруза Ражабовна</i> ВОПРОСЫ ТИПОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БЫТОВОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)	172-176
<i>Mirobidova Nilufar Murodjon qizi</i> O‘ZBEK AYOLLAR NUTQIDA KONNOTATIV MA‘NONING IFODALANISHI	177-180
<i>Murtazayeva Hadicha Nuriddinovna</i> TIBBIY TERMINOLOGIYANING YASALISH XUSUSIYATLARI	181-185
<i>Камбарова Маржан Адил қизи</i> АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ИХ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ, КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ	186-191
<i>Nizomova Iroda</i> INGLIZ VA O‘ZBEK NASRIDA “O‘GAY ONA” OBRAZINING BADIY TASVIRI	192-197
<i>Mamanazarova Gulhayo Ilhamjanovna</i> METODOLIK KELAJAKLAR: KOGNITIV STILISTIKANI BOG‘LASH	198-203
<i>Sobirova Zarnigor Rahimovna</i> “DIALEKT” VA “DIALEKTIZM” TUSHUNCHASI: INGLIZ DIALEKTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	204-209
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Jurayev Sherzod Yuldashevich</i> DAVLAT BOSHQARUVI VA DAVLAT XIZMATINI RAQAMLASHTIRISHNING MOHIYATI VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HORIJIIY TAJRIBA MISOLIDA	210-213
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> БИОЛОГИК РЕСУРСЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАШНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	214-219
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o‘g‘li</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK-HUQUQIY MUAMMOLARI ...	220-229
<i>Когамова Асель Шукирбавна</i> ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ	230-235
<i>Qilichova Munira Azimjon qizi</i> ISLOM MOLIYASI TALABLARI ASOSIDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISH SHARTNOMALARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI	236-247
<i>Панабергенова Жамиля</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	248-254
<i>Qurbonov Doniyorbek Davlat o‘g‘li</i> KONSTITUTSIYA VA QONUNNING USTIVORLIGI – HUQUQIY DAVLATNING ASOSIY BELGISI	255-259
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	

<i>Axmedov Akmal Yusufovich, Sherqo'ziyeva Zarnigor</i> BO'LAJAK PSIXOLOGLARNING O'QUV FAOLIYATIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	260-264
<i>Ibragimova Xurshida Xusanbayevna</i> IJTIMOIY ADAPTATSIYA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	265-269
<i>To'lanova Mahliyo Murotali qizi</i> BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY DEFORMARSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK USULLARI	270-274
<i>Qurbonova Nozima</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARINING BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA TARG'IBOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	275-280
<i>Abdullayeva Bahriniso Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT MURABBIY ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI	281-287
<i>Esanova Gulchehra</i> FUTBOLDA TAYYORGARLIK JARAYONINI BOSHQARISH VA TESTLAR YORDAMIDA JISMONIY SIFATLARNI BAHOLASH MASALALARI	288-292
<i>Qurbonmurodov Egamberdi</i> YOSH BASKETBOLCHILARNI KOMPLEKS TAYYORLASH	293-298
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i> LOYIHA METODI AN'ANAVIY USULLARGA TO'LDIRUVCHI SIFATIDA.....	299-303
<i>Sanoyev Gaybullo Abduraxmonovich</i> AJDODLAR MEROSINI O'RGANISH JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	304-310
<i>Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI	311-315
<i>Babayev Anvar Axmedovich</i> FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH	316-320
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> РОЛЬ ГУМАНО-ЛИЧНОСТНОЙ ПЕДАГОГИКИ Ш.А.МОНАШВИЛИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ	321-327
<i>Омонов Даврон Алишерович</i> ВИДЫ УДАРОВ НОГАМИ В КИКБОКСИНГЕ	328-333
<i>Kayimova Nargiza</i> THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	334-338
<i>Ismoilov Erkin Mengnimurotovich</i> O'SMIRLIK DAVRIDA INTELLEKTUAL VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI	339-343

Received: 05 June 2024
Accepted: 15 June 2024
Published: 25 June 2024

Article / Original Paper

THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Kayimova Nargiza

The teacher, Shakhrisabz Pedagogical Institute

E-mail: qayumova.90@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada chet tili darslarida adabiy manbalardan foydalanishning ahamiyati o'rganilgan va tadqiqot mobaynida xorijiy til sinflarida to'g'ri tanlangan adabiy materiallardan foydalanishning ahamiyatini o'rganish va ta'kidlashga asosiy diqqat qaratilgan. Adabiyot chet tilini o'qitishning muhim va foydali vositasi hisoblanadi. Adabiyotdan foydalanish jarayonida o'qish, yozish, tinglash va gapirish kabi to'rtta asosiy til ko'nikmalarini kompleks tarzda o'rgatish kerak. Og'zaki va yozma muloqotni nafaqat og'zaki va yozma nutqning bir jihati sifatida emas, balki tildan foydalanishning ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqish lozim. Til o'qitish jarayonida til ko'nikmalarini o'z ichiga olgan manbalarfdan foydalangan holda o'rganuvchilarning til o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli tashkil etishga erishish mumkin va bu jarayonda ular xorijiy tilda ishlatiladigan so'zlar, iboralar va jummalarni real kontekstda foydalanishini o'rganadilar.

Kalit so'zlar: xorijiy til sinflari, adabiy materiallar, real kontekst, madaniyatlar o'zaro muloqot, qisqa hikoyalar, til ko'nikmalari

CHET TILI O'QITISHDA ADABIYOTDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Qayimova Nargiza

Shahrissabz pedagogika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada chet tili darslarida adabiy manbalardan foydalanishning ahamiyati o'rganilgan va tadqiqot mobaynida xorijiy til sinflarida to'g'ri tanlangan adabiy materiallardan foydalanishning ahamiyatini o'rganish va ta'kidlashga asosiy diqqat qaratilgan. Adabiyot chet tilini o'qitishning muhim va foydali vositasi hisoblanadi. Adabiyotdan foydalanish jarayonida o'qish, yozish, tinglash va gapirish kabi to'rtta asosiy til ko'nikmalarini kompleks tarzda o'rgatish kerak. Og'zaki va yozma muloqotni nafaqat og'zaki va yozma nutqning bir jihati sifatida emas, balki tildan foydalanishning ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqish lozim. Til o'qitish jarayonida til ko'nikmalarini o'z ichiga olgan manbalarfdan foydalangan holda o'rganuvchilarning til o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli tashkil etishga erishish mumkin va bu jarayonda ular xorijiy tilda ishlatiladigan so'zlar, iboralar va jummalarni real kontekstda foydalanishini o'rganadilar.

Kalit so'zlar: xorijiy til sinflari, adabiy materiallar, real kontekst, madaniyatlar o'zaro muloqot, qisqa hikoyalar, til ko'nikmalari

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI4Y2024N54>

Kirish. So'nggi yillarda ingliz tilini o'qitishda adabiyotning asosiy tarkibiy qismi va haqiqiy manba sifatidagi o'rni tobora kuchayib bormoqda. Til o'qituvchilari orasida adabiyotni xorijiy til o'quv dasturiga qanday, qachon, qaerda va nima uchun kiritish kerakligi haqida qizg'in bahs-munozaralar mavjud. Adabiyot va xorijiy tillarni o'qitish qanday qilib birgalikda

ishlashi va o'quvchilar va o'qituvchilar manfaati uchun o'zaro ta'sir qilishi mumkinligi haqidagi qizg'in muhokama qiziqarli g'oyalari, o'rganish va barcha uchun ta'limni yaxshilashga olib keldi.

Collie va Slaterning fikriga ko'ra, til o'qituvchisiga darsda adabiyotdan foydalanishga yordam beradigan to'rtta asosiy sabab bor. Adabiy manbalar – hikoya, roman, she'r, dramalar turli xil ijtimoiy va mintaqaviy kelib chiqishiga ega bo'lgan turli qahramonlar taqdim etilishi mumkin bo'lgan to'liq va rang-barang muhitni ko'rsatadi [1; 56b]. Talabalar o'zga madaniyatni o'rganishlari mumkin bo'lgan bunday adabiy asarlarda qahramonlar o'zlarining his-tuyg'ulari, urf-odatlarini, xatti-harakatlari, e'tiqodlari, bir necha joylarda va vaziyatlarda qanday gapirishlari va o'zini tutishlarini tahlil qiladilar. Asosiy o'qish o'qituvchi tomonidan tayyorlanishi mumkin va talabalardan katta hajmdagi va qiyin vazifani bajarishni talab qilmasligi kerak. Muhimi, o'quvchilarni o'qish qiziqtiradi va ko'plab zerikarli va katta hajmdagi vazifalarni bajarishdan ularni xalos qiladi, ularga adabiyotdan parcha bilan tanishish va natijalarni tahlil qilish imkoniyatini beradi yoki matn haqidagi zerikarli umumiy savolga javob beradi. Chet el adabiyotini o'qitishning dastlabki bosqichlarida o'quv dasturiga taniqli mualliflarning mumtoz asarlari kiritildi.

Tadqiqod maqsadi. Ushbu adabiyotlardan parchalar asosan tarjima maqsadlari va o'qishni tushunish bo'yicha vazifalar uchun ishlatilgan. Bu olimlarga lug'atda mavjud bo'lgan har bir xorijiy so'zni adabiy kontekstda o'rganish imkoniyatini beradi. Chet tillarini o'qitishda adabiyot o'zining interfaol kompetentsiyani rivojlantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi va talabalarni tegishli mamlakat madaniyati va jamiyati haqida xabardor qiladi. Xorijiy pedagogikadagi adabiyotning ta'lim maqsadi talabalarni maqsadli tildagi adabiy matnlarni tushunish va sharhlash bilan tanishtirish uchun turli strategiyalarni taklif qiladi.

Tadqiqod vazifalari. Darsda qo'llaniladigan interfaol o'yinlar adabiy parchaning manbasida bo'lishi mumkin. Ushbu maqolada bunday adabiy manbalarni xorijiy til darslarida qo'llash usullari va kutiladigan natijalar muhokama qilinadi. Asosan adabiy manbalarning to'rtta til ko'nikmalari rivojlanishidagi ta'siri muhokama qilinadi. Dars davomida o'qituvchi talabalarga adabiy manbalar haqida qisqacha ma'lumotnomani o'qishni aytishingiz mumkin. siz munozara uyushtirasiz yoki ulardan bu asar qanday qilib dunyoga mashhurligini qisqacha so'raysiz.

Tadqiqot metodlari. Tadqiqotning maqsadidan kelib chiqib, tadqiqot jarayonida tahliliy, taqqoslash va kuzatish metodlaridan foydalanilgan. Ingliz tilida badiiy adabiyot o'qish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, turli an'anaviy va tarixiy voqealarni o'rganish, o'quvchilarning faol va passiv so'z bazasini mustahkamlash, ham lingvistik, ham umumiy madaniy bilimlarni oshirish imkonini beradi. Ingliz tilida o'qish madaniyatlararo muloqotiga hissa qo'shadi, talabalarni boshqa madaniyat, boshqa xalqlar va millatlarga xos bo'lgan ma'lumotlar bilan tanishtiradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Adabiyotning til o'qitishdagi ahamiyati yillar mobaynida izlanuvchi va olimlarning diqqat markazida bo'lgan. Helton va Asamani ga ko'ra, adabiyot yaxshi yozish uchun yaxshi namuna bo'lib xizmat qiladi; bu esda qolarli, qiziqarli mavzu bo'yicha ma'lumotlarga to'la va ko'p qirrali, shuningdek, tilning ritmlarini o'zlashtirishga yordam beradi; shuningdek, madaniyatlararo muloqot va sezgirlikni oshirishga yordam berish kabi adabiyotning xususiyatlari bizni adabiyotga qiziqishimizni oshiradi [4; 9-11b].

Adabiyotning afzalliklari faqat yozish mahoratini rivojlantirish, shuningdek, til o'rgatishda an'anaviy yondashuv ni o'zlashtirish bilan cheklanib qolmasligini ko'rsatadi. Bundan tashqari, adabiyot shakl va nutqni yaxshilashga yordam beradi, deb da'vo qilinadi, ya'ni so'z boyligini kengaytirish va o'qish qobiliyatlari bilan birga qayta ishlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bundan tashqari, Helton aytganidek, til o'qitishda kommunikativ yondashuvning paydo bo'lishi bilan adabiyot jonlandi o'quvchilarni haqiqiy, yoqimli va madaniy materiallar bilan ta'minlash imkoniyati tug'ildi[4; 47b].

Stern va boshqalar til o'rgatish uchun adabiyotdan foydalanishning asosiy jihatini taklif qiladi. Birinchi afzallik tilning kontekstualizatsiyasini ko'rib chiqadi. Talabalar adabiy asarni o'qiyotganda tilning turli sharoitlarda qo'llanilishi bilan tanishadilar[9; 112b].

Obediat ga ko'ra, adabiyot o'quvchilarga maqsadli tilda kompetentsiyani olishga, idiomatik iboralardan foydalanishni o'rganishga, to'g'ri gapirishga va maqsadli tilda yanada ravon va ijodiy bo'lishga yordam beradi[8; 15b]. Shuningdek, Custodio va Sutton ta'kidlaganidek, adabiyot imkoniyatlar eshiklarini ochadi va o'quvchilarga so'rash, tanqid qilish va tekshirish imkonini beradi[2; 25b]. Qisqacha aytganda, adabiyot o'quvchilar uchun haqiqiy materialning boy manbasini ifodalaydi. Agar o'quvchilar ushbu materialga erishsalar, ular tilni yuqori darajada o'zlashtirishlari mumkin bo'ladi [1; 82b].

Yuqorida keltirilgan mulohazalardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, adabiy matnlarning roman, qisqa hikoya, sh'er kabi namumalari til o'rgatish jarayonida o'quv dasturi yoki kurs rejasiga kiritilishini asoslash uchun ham foydalanish mumkin. Adabiy matnlar, o'z navbatida, til faoliyatini rag'batlantiradigan boy manba bo'lib xizmat qilishi mumkin. Buni tasvirlash uchun, masalan, adabiy matnning bir turi sifatida romanni o'qish jarayonlarini takomillashtiradi va o'quvchilarning til bilimlarini kuchaytiradi[2; 246b]. Badiiy matnlardan foydalanishning keyingi afzalliklariga kelsak, til faoliyati, Maleyga ko'ra adabiyotdan foydalanish uslublari va registrlarning keng doirasini o'rganish imkoniyatini beradi. chinakam qiziqarli va rag'batlantiruvchi mavzular talabalar e'tiborini jalb qilishga ularni muhokamaga chorlashga xizmat qiladi[7; 78].

Muhokama. Chet tillarni o'qitish jarayonida o'qituvchi muhim rol o'ynaydi. Birinchidan, o'qituvchi til o'rgatish maqsadini o'quvchilarning zaruriyati va maqsadlari bilan bog'liq holda aniqlab berishi kerak. So'rovni tarqatish yoki o'quvchilar bilan suhbat o'tkazishda o'qituvchi chet tillarini o'rgatishning maqsadi va ustuvorliklarini qo'yishi kerak. Adabiyot o'quvchilarni rag'batlantiradi, chunki u ularning tashqi dunyosi bilan o'zaro bog'liq bo'lgan mavzularni o'rganadi. Bundan tashqari, adabiyot o'quvchilarga o'sha tilda so'zlashuvchilar foydalanadigan turli xil tillarni taqdim etadi. Bundan tashqari, adabiyot o'quvchilarning o'zga madaniyat, boshqa xalq va millatlarga xos bo'lgan voqelik haqidagi dunyoqarashini kengaytira oladi.

Tarjima adabiyoti talabalarga boshqa kurslarda olgan leksik, sintaktik, semantik, pragmatik va stilistik bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini berganligi sababli, tarjima ham til o'rgatishda to'rtta asosiy ko'nikmani qamrab oluvchi qo'llanish sohasi sifatida ham, beshinchi ko'nikma sifatida ham alohida ahamiyat kasb etadi. Keyingi bo'limda nega til o'qituvchilari chet tili darslarida badiiy matnlardan foydalanishlari va chet tili darslarida mos badiiy matnlarni tanlashning asosiy mezonlari o'quvchini til o'qituvchilarining foydalanishi va tanlashining asosiy sabablari va mezonlari bilan tanishtirish uchun ta'kidlanadi.

Til bilish darajasi yuqori bo'lgan talabalarga o'z tillarida o'z adabiy bilimlarini oshirishlari uchun romanlarning asl shakli berilishi mumkin. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak,

talabalar badiiy matnlarda maqsadli tilning obrazli va kundalik qo'llanilishini amalda o'rganadilar va yuqori darajadagi adabiyotning turli janrlari (ya'ni she'rlar, hikoyalar, pyesalar va boshqalar) bilan tanishadilar. Spektakl yoki qissadagi qahramonlar o'zlarining kommunikativ niyatlarini ifodalash uchun o'xshatish, metafora, metonimiya va h.k. kabi nutqiy birliklardan qanday foydalanishini kuzatgan holda, talabalar ingliz tilini yanada aniq, ijodiy va kuchliroq yozishni o'rganadilar.

Ingliz tilini o'rgatish jarayonida o'qish uchun adabiy matnlardan foydalanish intellektual va kognitiv qobiliyatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Yangi olingan lingvistik va ijtimoiy-madaniy bilim va ko'nikmalar til o'rganuvchilarning motivatsiyasi darajasini sezilarli darajada yaxshilaydi va ularning tilni bilish darajasidan qat'i nazar, ingliz tilidan foydalanishda o'zlarini ishonchli his qilishlariga yordam beradi. Ingliz tilini o'qitish ingliz madaniyati va adabiyotini o'rganish bilan chambarchas bog'liq. Klassik va zamonaviy adabiyotning eng samarali namunalari bilan tanishish, shubhasiz, o'rganilayotgan til mamlakatlari madaniyati bilan yaqinlashish imkoniyatini beradi. Badiiy adabiyot inson shaxsini shakllantirishda juda muhim rol o'ynaydi. Badiiy adabiyotda ko'p avlodlar tajribasi, asosiy axloqiy va ma'naviy qadriyatlar yotadi. O'qish orqali o'quvchilar axloqiy xulq-atvor va axloq normalalarini o'zlashtiradilar. O'qish jarayonida shaxsning kognitiv va hissiy sohalarini ishtirok etadi.

Natijalar. Adabiyot haqiqiy materialdir. Adabiyotning aksariyat asarlari til o'rgatish maqsadida yaratilmagan. Haqiqiy hayot kontekstlarida tilning ko'plab haqiqiy namunalari (masalan, sayohat jadvallari, shahar rejaları, shakllar, risolalar, multfilmlar, reklamalar, gazeta yoki jurnal maqolalari) yaqinda ishlab chiqilgan kurs materiallariga kiritilgan.

Shunday qilib, sinf kontekstida o'quvchilar haqiqiy hayot / real hayotning haqiqiy til namunalari bilan tanishadilar. Adabiyot bunday materiallarga foydali qo'shimcha bo'lishi mumkin, ayniqsa til o'rganishning dastlabki darajasidan o'tganda. Badiiy matnlarni o'qishda o'quvchilar ona tilida so'zlashuvchilar uchun mo'ljallangan til bilan ham shug'ullanishlari kerakligi sababli ular juda ko'p turli lingvistik shakllar, kommunikativ funktsiyalar va ma'nolar bilan tanishadilar.

Adabiyot o'quvchilarga hissa qo'shish, muhokama qilish uchun qiziqarli vaziyatlarni taqdim etadi va rag'batni oshiradi, ya'ni adabiyot maqsadli tilni o'zlashtirish uchun samarali vositadir. Bundan tashqari, adabiyot yashirin ma'nolarni o'z ichiga olganligi sababli, u hissiyotlar, his-tuyg'ular, shuningdek, nuqtai nazar va munosabatlarni almashishni talab qiladigan sinf faoliyatini rivojlantirishi mumkin. Boshqacha qilib aytganda, adabiyot tilni o'rganishni o'quvchilar zavqlanadigan vaziyatlar va mavzularni o'rganish, so'ngra yashirin ma'nolarni izlash orqali javob almashish jarayonidir. Chet tilini o'rganish chet el adabiyotida tilning keng ko'lamli usullari va turlarini taklif qiladi. Badiiy matnni o'qish mobaynida o'quvchi ijodiy ish olib boradi leksik birliklarni sharhlaydi, matnlarni lingvistik tahlil qiladi, uni o'zining lingvistik muloqoti bilan taqqoslaydi.

O'quvchining hayotiy tajribasi, his-tuyg'ulari yoki orzulariga mos keladigan kitoblarni tanlash katta ahamiyatga ega. Til qiyinligini ham hisobga olish kerak. Agar asarning tili sodda bo'lsa, bu adabiy matnning tushunarli bo'lishini osonlashtirishi mumkin, ammo bu o'z-o'zidan eng muhim mezon emas. Qiziqish, jozibadorlik va dolzarblik asosiy o'rinda turadi. Rohatlanish; odamlarning tashvishlari bilan bog'liq bo'lgan muammolar haqida yangi tushuncha; o'zining g'ayrioddiy san'at asarida aniq ifodalangan o'z fikrlari yoki vaziyatlari bilan uchrashish zavqi; aksincha, bir xil fikrlar, his-tuyg'ular, his-tuyg'ular yoki juda yangi nuqtai nazar tomonidan

taqdim etilgan vaziyatlarni payqashning teng zavqi: bular o'quvchilarga kamroq jalb qilingan materialda juda katta deb hisoblanishi mumkin bo'lgan lingvistik to'siqlarni hal qilishga yordam beradigan motivlardir.

Xulosa. Mening fikrimcha, so'zma-so'z matnlarni o'qish orqali til o'rganish o'quvchilar uchun zerikarli bo'lishi mumkin. Biroq, o'qituvchilarning vazifasi o'quvchilarga ushbu muammoni hal qilishda yordam berishdir. Chunki u o'quvchilarga til, madaniyat va an'analar haqida yaqin tasavvurga ega bo'lishga ko'maklashadi.. Adabiyot hayotning muhim qismi bo'lishi mumkin. Tilni adabiyot orqali o'rganish ikki xil madaniyatdagi o'xshashliklarni izlash imkoniyatini yaratadi va bu talabalarning so'z boyligini yaxshilashga va til imkoniyatlaridan yuqori darajada foydalanishga imkoniyat yaratadi. Ingliz tili adabiyoti talabalarga boshqa madaniyatlarning tarixi, an'analari va ijtimoiy turmush tarzini o'rgatadi. Bu hikoya haqida o'z fikrlari va his-tuyg'ularini baham ko'rish orqali talabalarni boshqalar bilan muloqot qilishga undaydi. Talabalar muallif yoki qahramonlar tomonidan bildirilgan munosabat va fikrlar bilan shug'ullanadilar. Bu o'quvchilarning o'zligini, axloqiy me'yorlarini, dunyo haqidagi tushunchalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Collie, J. and S. Slater. 1990. Literature in the Language Classroom: A Resource Book of Ideas and Activities. Cambridge: CUP. 87
2. Custodio, B. and M. Sutton. 1998. "Literature-Based ESL for Secondary School Students" in TESOL Journal. Vol 7, No.5, p.p: 19-23..
3. Elliot, R. 1990. "Encouraging reader-response to literature in ESL situations" in ELT Journal. Vol 44, No. 3, p.p:191-198
4. Helton, C.A, J.Asamani and E.D.Thomas. 1998. "A 'Novel' Approach to the Teaching of Reading". Tennessee State: Tennessee State University, p.p: 1-5,
5. Hiller, J.P. 1983. "Teaching Poetry in the Foreign Language Classroom: Theory and Practice." Unpublished PhD Dissertation. Stony Brook: State University of New York.
6. Lenore, K.L. 1993. The Creative Classroom A Guide for Using Creative Drama in Classroom. U.S.A.: Elsevier
7. Maley, A. 1989. "Down from the Pedestal: Literature as Resource" in Literature and the Learner: Methodological Approaches. Cambridge: Modern English Publications.
8. Obediat, M. 1997. "Language vs. Literature in English Departments in the Arab World" in English Teaching Forum.
9. Stern, S. 1991. "An Integrated Approach to Literature in ESL / EFL" in Teaching English as a Second or Foreign Language. ed. Murcia, M. Boston: Heinle & Heinle Publishers.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).